

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยเรื่องระบบตลาดทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับสินค้าเกษตรกรรมยั่งยืน มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อ 1) เพื่อศึกษารูปแบบตลาดอาหารในพื้นที่เป้าหมายและเส้นทางการกระจายอาหารในพื้นที่เป้าหมาย 2) เพื่อศึกษาและสำรวจระบบการผลิตและผลผลิตทางเกษตรกรรมทางเลือกในพื้นที่เป้าหมาย 3) เพื่อศึกษาปัจจัยเอื้อ โอกาส ข้อจำกัดและศักยภาพของการเกิดตลาดทางเลือกสินค้าเกษตรในพื้นที่เป้าหมาย และ 4) วัตถุประสงค์เชิงพัฒนา เพื่อพัฒนารูปแบบและระบบตลาดทางเลือกที่เหมาะสมกับชุมชนเป้าหมาย

มีขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย พื้นที่ดำเนินการวิจัย ในตำบลหนองตอกแป้น ตำบลหัววัว อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกาฬสินธุ์ และพื้นที่ตำบลโคกสะอาด อำเภอฆ้องชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ มีกลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ตำบลหนองตอกแป้น กลุ่มเกษตรกรรมยั่งยืนตำบลโคกสะอาด เกษตรกรตำบลหัววัว อำเภอขามเฒ่า กลุ่มตัวอย่าง ตัวแทนจากกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ตำบลหนองตอกแป้นจำนวน 40 คน ตัวแทนจากกลุ่มเกษตรกรรมยั่งยืน ตำบลโคกสะอาด จำนวน 10 คน ตัวแทนจากเกษตรกรตำบลหัววัว จำนวน 20 คน

กระบวนการวิจัยประกอบด้วย การประชุมทีมวิจัย การชี้แจงชุมชน การกำหนดกรอบเนื้อหา และออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูล การศึกษาตลาดทางเลือก การสำรวจความต้องการสินค้าของกลุ่มผู้บริโภคในพื้นที่เป้าหมาย การสำรวจผลผลิตทางเกษตรกรรมยั่งยืนในพื้นที่เป้าหมาย การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการทำตลาดนัดทางเลือก การวางแผนการปฏิบัติการ ปฏิบัติการทดลอง ทำตลาดนัดทางเลือกสรุปผลการทดลองนำเสนอผลการทดลองจัดทำรายงานผลการดำเนินงานฉบับสมบูรณ์

ผลของการวิจัยที่สำคัญ สรุปได้ 5 ประเด็น ดังนี้

1) รูปแบบตลาด และเส้นทางการกระจายอาหารในพื้นที่เป้าหมาย พบว่ามีลักษณะการจัดการตลาดสินค้า อาหารการกิน การบริโภค และผลผลิตทางการเกษตรรวมอยู่ 9 แบบ คือ. ตลาดนัด ร้านค้า และอาหารสด ร้านอาหารตามสั่ง ร้านค้าแผงลอย รถพุ่มพวง ขายในไร่นา ตลาดห้อยสอก รถเข็น และตลาดชุมชน โดยสินค้าส่วนใหญ่มาจากตลาดขายส่งนอกชุมชน

2) ระบบการผลิต และผลผลิตทางเกษตรกรรมทางเลือกในพื้นที่เป้าหมาย 3 ตำบล ซึ่งทั้ง 3 ตำบลมีลักษณะระบบการผลิต การจัดการด้วยกระบวนการกลุ่มในระบบเกษตรอินทรีย์ ร่วมกันเป็นเครือข่ายโดย เครือข่ายให้การสนับสนุนการพัฒนาแนวคิด ส่งเสริมปัจจัยการผลิตในแปลง ส่วนผลผลิตนั้น ประกอบด้วยพืชผักสวนครัว ไม้ผล ข้าว สัตว์ปีก สัตว์น้ำ และสัตว์เลี้ยง

3) ปัจจัยเอื้อ โอกาส ศักยภาพของการเกิดตลาด คือมีคณะกรรมการดำเนินงานอย่างชัดเจน มีการติดตามประเมินผลการบริหารจัดการตลาดอย่างสม่ำเสมอ การมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ

องค์กรเอกชน การสร้างเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิต เครือข่ายกลุ่มผู้บริโภค เครือข่ายครอบครัว เพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน มีข้อมูลการผลิต มีข้อมูลรูปแบบตลาด มีการประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมการขาย และสถานที่ตั้งตลาด อยู่ในสถานที่เหมาะสมสำหรับผู้บริโภคเข้าถึงได้ง่าย และสะอาดปลอดภัย ส่วนข้อจำกัดก็คือ ผลผลิตยังไม่พอกับความต้องการของผู้บริโภค การผลิตไม่ต่อเนื่อง ไม่สม่ำเสมอ ผลผลิตซ้ำกัน การสร้างเอกลักษณ์ เรื่องความปลอดภัยยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร

4) การพัฒนาตลาดทางเลือก ขั้นตอนที่ 1 การส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์...รากฐานที่แท้จริงของตลาดทางเลือกประกอบต่อไปนี้เป็น 1) มีการรวมกลุ่มผู้ผลิตเกษตรกรอินทรีย์ 2) มีแกนนำ หรือคณะทำงาน 3) มีพื้นที่เป้าหมาย มีกลุ่มผู้ผลิต และรูปธรรมในแปลง 4) มีเครือข่าย ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาข้อมูล...เชื่อมโยงสู่การสร้างความสำเร็จ ความมั่นใจ และการตัดสินใจเปิดตลาดทางเลือกประกอบด้วย 1) ข้อมูลผู้ผลิต 2) ข้อมูลผู้บริโภค 3) ข้อมูลรูปแบบตลาด และแหล่งที่มาของอาหาร 4) ข้อมูลตัวอย่างตลาดทางเลือก ขั้นตอนที่ 3 การเตรียมการเพื่อเปิดตลาดมีรายละเอียด คือ 1) สร้างกลไกการทำงานเรื่องตลาด 2) ประชุมกลุ่มผู้ผลิตและขายสินค้า 3) ประชุมภาคีเครือข่าย 4) การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ตลาด ขั้นตอนที่ 4 การเปิดตลาด และ ขั้นตอนที่ 5 การสรุปบทเรียน และวางแผนการทำงาน

5) รูปแบบและระบบตลาดทางเลือกที่เหมาะสมกับชุมชน เป็นดังนี้ 1) มีคณะกรรมการการดูแลตลาด 4 ตำบล 2) กฎกติกาของตลาด 4 ตำบล 3) มีความสม่ำเสมอต่อเนื่อง

6) ข้อเสนอแนะ คือ การจัดตลาดทางเลือกในระดับชุมชน เป็นการกระตุ้นการผลิตในแปลง ต้องทำการศึกษาการวางแผนการผลิตในแปลง ให้มีความต่อเนื่องและตรงความต้องการของผู้บริโภค และน่าจะศึกษาและยกระดับเป็นวิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัวต่อไป